

De waarde van bewonersinitiatieven voor de buurt en haar bewoners

Buurttuin De Kempenaar in Barendrecht uitgelicht

Colofon

Auteurs: Jolinde Dermaux en Susan de Vries

Foto's: De Buurttuin

Februari, 2023

© Movisie

Te downloaden via: www.movisie.nl

Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken.

Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	2
Inleiding	3
1. Buurttuin De Kempenaar	4
2. De onderbouwing van de Buurttuin	5
2.1 Leidende Principes	5
2.2 Het veranderverhaal van Buurttuin De Kempenaar	6
3. Ervaringen, effecten en uitdagingen van de Buurttuin	11
3.1 Directe resultaten	11
3.2 Ervaringen van betrokkenen van de wijk Buitenoord	12
3.3 De effecten van de Buurttuin	17
3.4 Uitdagingen	20
4. Conclusie	23

INLEIDING

Het versterken van de sociale basis staat al enkele jaren hoog op de agenda. De urgentie om de vermindering van het welzijn van mensen en verslechtering van de leefbaarheid in wijken aan te pakken wordt breed (h)erkend.¹ In de versterking van de sociale basis en de inzet op het voorliggende veld spelen bewonersinitiatieven een belangrijke rol. Uit onderzoek blijkt dat zij bijdragen aan het vroegtijdig signaleren, oplossen en aanpakken van hulpvragen van buurtbewoners in een kwetsbare positie.² Bewonersinitiatieven versterken de eigen kracht van individuele bewoners, alsook het sociale klimaat en sociale veerkracht van wijken. Bewonersinitiatieven zijn van grote waarde voor de samenleving.

Om meer zicht te krijgen op deze waarde van de collectieve activiteiten van bewonersinitiatieven en hoe zij bijdragen aan het 'omzien naar elkaar' in de wijk, is Movisie in 2021 gestart met drie lerende praktijken in verschillende gemeenten. Met de deelnemers onderzoeken we wat de waarde van het initiatief is.

Buurtuin De Kempenaar

Een van deze initiatieven is Buurtuin De Kempenaar in de wijk Buitenoord in Barendrecht. Wat startte als een plek om kippen op te vangen groeide uit tot een groene oase in de buurt. Movisie is samen met de initiatiefnemers, betrokkenen, omwonenden en andere partijen in gesprek gegaan om in kaart te brengen welke waarde de Buurtuin heeft voor de buurtbewoners en de wijk Buitenoord. Er is gestart met het opstellen van een veranderverhaal. In het veranderverhaal zijn gezamenlijk met de initiatiefnemers de aanpak, activiteiten en verwachte effecten opgetekend. Vervolgens is dit verhaal getoetst aan de hand van ervaringen van buurtbewoners en andere betrokkenen. In dit rapport staan de belangrijkste bevindingen over de waarde van de Buurtuin onderbouwd met de ervaringen van de buurtbewoners en andere betrokkenen.

Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk leest u meer over het ontstaan van de Buurtuin. In hoofdstuk 2 staat het beoogde veranderverhaal van de Buurtuin centraal, dit is de basis om de effecten van het initiatief zichtbaar te maken. In hoofdstuk 3 zal worden ingegaan op de ervaringen, effecten en uitdagingen van de Buurtuin. Dit is gebaseerd op de diverse gesprekken die Movisie heeft gevoerd met betrokkenen. In hoofdstuk 4 zullen een aantal conclusies worden gepresenteerd over de waarde van de Buurtuin.

¹ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, *Kamerbrief hoofdlijnen toekomst Wmo* <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/03/28/kamerbrief-over-hoofdlijnenbrief-toekomst-wmo> (Geraadpleegd 5 juni 2022).

² Nederland Zorgt Voor Elkaar, *Monitor Zorgzame Gemeenschappen 2020*, <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2020-12/Infographic-Monitor-Zorgzame-Gemeenschappen-2020.pdf> (Geraadpleegd 5 juni 2022).

1. BUURTTUIN DE KEMPENAAR

De wijk Buitenoord

Buitenoord is een groene wijk in Barendrecht, met 3590 inwoners. Hiervan is zeker de helft 45 jaar of ouder. Er wonen in vergelijking met Barendrecht centrum veel mensen met verschillende culturele achtergronden in de wijk. Iets meer dan de helft van de inwoners heeft een niet-westerse migratieachtergrond (CBS, 2021³, BRP, 2021⁴).

De wijk Buitenoord is gerealiseerd in de jaren '70. De wijk ligt ten zuiden van het centrum en wordt in het noorden begrensd door Park Buitenoord en in het zuiden door de Middeldijk.

De wijk Buitenoord, en in het specifiek het gebied rondom de Buurttuin, is aan verandering onderhevig geweest. De populatie huurders van het appartementencomplex is veranderd van een relatief homogene groep ouderen, naar een zeer uiteenlopende diversiteit aan huurders. Diversiteit in leeftijd, levensfasen en culturele achtergrond. Daarnaast zijn er meer bewoners in de wijk komen wonen die wat ondersteuning nodig hebben vanwege ggz problematiek of een licht verstandelijke beperking.

Hoe is de Buurttuin ontstaan?

Buurttuin De Kempenaar is organisch ontstaan. Er was geen vooropgezet plan om een Buurttuin op te zetten. Eén van de initiatiefnemers van de Buurttuin vertelt hoe dat in zijn werk ging. *'Er lag op een andere plek in het dorp een stuk grond braak voor woningbouw. Dat gebied ging snel achteruit. De woningbouwvereniging deed een oproep: wie wil dat terrein onderhouden? Nou, dat wilden wij wel. We betrokken lokale vluchtelingen bij het initiatief, kinderen hielpen mee en er liepen kippen rond. Toen dat project stopte, hebben we de kippen meegenomen naar onze eigen buurt. We hadden niet de intentie om een Buurttuin te starten, maar wel de behoefte dat mensen elkaar weer op een positieve manier zouden tegenkomen. Een paar kippen boden die mogelijkheid. We lieten de kippen daar loslopen. De kippen leverden reacties op. De meeste buurtbewoners vonden het leuk en gezellig. Anderen waren bang dat de kippen overreden zouden worden. Weer anderen hadden last van de uitwerpselen of het loslopen door de privétuinen. Op verzoek van omwonenden hebben we een hek om de tuin gemaakt. We zijn nu een aantal jaar bezig met de tuin. We beheren het groen, maar uiteindelijk is ons doel dat de tuin bijdraagt aan het buurtwelzijn.'*

Visie

Een van de initiatiefnemers vertelt verder over de visie van de Buurttuin. *'Het is fijn dat je weet wie je burens zijn, daar draagt de Buurttuin aan bij. Buurtbewoners ontmoeten elkaar hier. Het hoeft niet meteen tot hechte vriendschappen te leiden, maar het bevordert wel de sociale cohesie. Je doet ertoe, je mag er zijn. Ik heb het idee dat we door corona de kleine praatjes met de burens weer meer zijn gaan waarderen.'*

³ Centraal Bureau voor de Statistiek, *Kerncijfers wijken en buurten 2021*, <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/31/kerncijfers-wijken-en-buurten-2021> (Geraadpleegd 10 juni 2022).

⁴ Kennisplatform Inclusief Samenleven, *Basisregistratie personen 2021*, <https://kis-wijkmonitor.nl/dashboard/dashboard/demografie> (Geraadpleegd 10 juni 2022).

2. DE ONDERBOUWING VAN DE BUURTTUIN

2.1 LEIDENDE PRINCIPES

Buurttuin De Kempenaar is eerst en vooral een sociaal initiatief. Hieronder staan drie leidende principes beschreven.

1. **Asset Based Community Development (ABCD)**

Buurttuin De Kempenaar is gebaseerd op enkele leidende principes, waarvan de belangrijkste de zogenoemde Asset Based Community Development (ABCD) is. Dit principe baseert zich in essentie op het gebruikmaken van de kwaliteiten, eigenschappen en middelen die aanwezig zijn en/of zich aandienen.

2. **Presentietheorie**

Een ander leidend principe is de zogenoemde Presentietheorie. Dit principe baseert zich in essentie op het aanwezig zijn als fundamenteel onderdeel van zorg en welzijn. Een belangrijk verschil is dat de Presentietheorie gericht is op het formele kader van zorg en welzijn (o.a. sociale professionals en hulpverleners), terwijl de principes van deze theorie in Buurttuin De Kempenaar grotendeels worden ingevuld door bewoners (informeel kader).

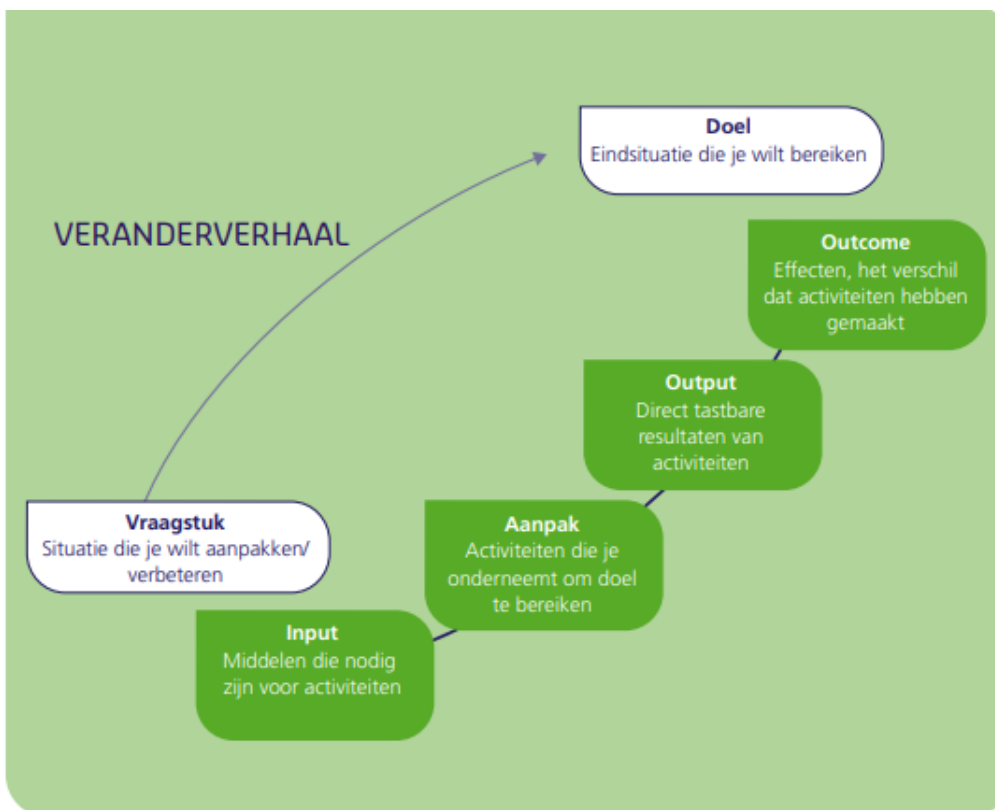
3. **Zelfrespect**

Een derde leidend principe is het belang van het beschermen en bevorderen van zelfrespect, als afgeleide en deel van het hebben en krijgen van respect van en voor elkaar en de leefomgeving (natuur). Het initiatief probeert hierin een voorbeeld te zijn en te verkennen: hoe gaan wij met elkaar om? Veel interacties tussen bewoners en van bewoners met de tuin en/of de aanwezige dieren geven aanleiding tot nadere afwegingen en afstemmingen. Kinderen worden zich bijvoorbeeld bewust van het sluiten van het hekje, het delen van eieren en het met rust laten van broedende kippen. Ook voelen zij zich (mede) verantwoordelijk voor de (door hen) gezaaide plantjes en leren ze spelenderwijs zorgdragen voor de natuur en elkaar. Lief en leed hebben ook een plek in de Buurttuin.

2.2 HET VERANDERVERHAAL VAN BUURTTUIN DE KEMPENAAR

Om de waarde van de Buurttuin inzichtelijk te maken is Movisie samen met de initiatiefnemers gestart met het opstellen van het veranderverhaal. In een veranderverhaal beschrijf je de situatie die je wilt aanpakken en de activiteiten waarmee je dat doel wilt bereiken. Dit is een basis om de effecten van je initiatief zichtbaar te maken. Het veranderverhaal maakt de samenhang tussen de activiteiten van een initiatief en de beoogde effecten op de individu, groep of wijk expliciet. Het uitgangspunt is outcome, het gaat om wat je verwacht dat het initiatief met zijn activiteiten bij de deelnemers teweegbrengt⁵. In figuur 1 staan de stappen van een veranderverhaal.

Figuur 1. Veranderverhaal

⁵ Movisie, *Effecten zichtbaar maken: handreiking voor bewonersinitiatieven*. <https://www.movisie.nl/publicatie/effecten-zichtbaar-maken-handreiking-bewonersinitiatieven> (Geraadpleegd op 12 mei 2022).

Om het veranderverhaal van Buurttuin De Kempenaar expliciet te maken, is Movisie in gesprek gegaan met de initiatiefnemers. Met hen is in kaart gebracht wie de doelgroep is van de Buurttuin, wat de activiteiten zijn, de werkwijze, de beoogde directe resultaten en beoogde outcome. In tabel 1 staat het beoogde veranderverhaal van Buurttuin De Kempenaar beknopt weergegeven. Hieronder wordt het verder beschreven.

De doelgroep

De Buurttuin is bedoeld voor alle bewoners van Buitenoord. Door de ligging van de Buurttuin zijn met name direct omwonenden op dit moment de bezoekers. Dit zijn bewoners uit de flat waaraan de Buurttuin grenst, maar ook uit de huizen aan de andere zijde van de Buurttuin. De flats waren van oudsher vooral bedoeld voor senioren. De senioren die er nog wonen, kijken uit op de Buurttuin. Ook nemen zij weleens plaats op een van de bankjes in de tuin. Door de aanwezige dieren in de tuin, zoals de kippen, en de verzorging die daarvoor nodig is, zijn er vaak buurtkinderen te vinden in de tuin. Zij wonen veelal in een van de aangrenzende huizen en komen in gezelschap van hun ouders. Het is een plek waar vooral kleine kinderen rustig in de natuur dicht bij huis kunnen spelen. De bekendheid van de Buurttuin neemt toe onder andere buurtkinderen. Zij wonen niet direct aan de tuin, maar weten de weg naar de Buurttuin steeds vaker te vinden.

De activiteiten

De initiatiefnemers proberen de activiteiten van onderaf te laten ontstaan, geïnitieerd en aansluitend bij de behoeften en kwaliteiten van de buurtbewoners zelf. De vraag aan bewoners is altijd: wat zou je zelf willen organiseren? Omdat het hier om een tuin gaat en er geen buurthuis is, is er geen vast aanbod aan activiteiten. Mede afhankelijk van het weer en van initiatieven van de bewoners ontstaan activiteiten spontaan. Voorbeelden hiervan zijn stroopwafels bakken in de Buurttuin voor de buurtkinderen of paaseieren zoeken met Pasen. Via mond-tot-mondreclame worden de ontstane activiteiten rondverteld onder de buurtbewoners.

De enige twee elementen uit de Buurttuin die vallen onder de noemer vaste activiteiten zijn de verzorging van de dieren uit de Buurttuin (konijnen, kippen, vissen, schildpad) en het onderhouden van de tuin.

De werkwijze

Ondanks dat de Buurttuin geen activiteitenaanbod heeft, wordt er wel degelijk een duidelijke werkwijze gehanteerd door de initiatiefnemers. Centraal staat natuurlijk ABDC. Iedereen is welkom en kan en mag naar eigen vermogen bijdragen aan de Buurttuin. Uiteindelijk moet het ertoe leiden dat de buurtbewoners de tuin gaan zien als een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd hoef je niet bij te dragen om welkom te zijn in de tuin. De werkwijze van de Buurttuin richt zich op het creëren van de randvoorwaarden die informele interactie tussen buurtbewoners mogelijk maakt, zoals de bankjes, de dieren en het koffiezetapparaat.

Een belangrijk onderdeel van de werkwijze van de Buurttuin is het streven naar zo min mogelijk formalisering. Dit met als doel de tuin laagdrempelig te houden. De tuin is van iedereen en je mag komen en gaan wanneer je wilt. Als ouders bijvoorbeeld op woensdagmiddag iets voor de kinderen willen organiseren kan dat, maar hoeft zeker niet. Het opstellen van afspraken of regels kunnen een drempel zijn om mee te doen.

Directe resultaten

De directe resultaten van de Buurttuin zijn lastig in kaart te brengen. Dit komt door het organische en flexibele karakter van de tuin. Er is geen vast activiteitsaanbod. Buurtbewoners komen spontaan langs. Bij mooi weer of op een woensdagmiddag als de kinderen vrij zijn, komen er meer bewoners langs dan bijvoorbeeld op een druilerige donderdagochtend.

Directe effecten

De directe effecten zijn de effecten die het initiatief beoogt te bereiken bij de bezoekers van de Buurttuin en de wijk. Wat is de verwachting over de verandering die de Buurttuin teweegbrengt bij buurtbewoners en de wijk?

- De Buurttuin zorgt voor **meer interacties** tussen bewoners van Buitenoord. Zij komen met elkaar in contact doordat zij elkaar treffen in de tuin. Het koffiezetapparaat en de laagdrempelige sfeer van de Buurttuin is uitnodigend en creëert de randvoorwaarden voor informele ontmoetingen.
- Buurtbewoners **(her)kennen** elkaar beter. De Buurttuin biedt buurtbewoners die elkaar voorheen niet kenden de mogelijkheid om met elkaar in contact te komen, hierdoor neemt de anonimiteit af en buurtbewoners weten beter van elkaar wat er speelt. Dit contact is informeel en vooral in een lichte vorm. Hierdoor kunnen buurtbewoners die voorheen vreemden waren voor elkaar, elkaar nu begroeten op straat of bijvoorbeeld in de lokale supermarkt.
- Door de Buurttuin ontstaan **nieuwe verbindingen** tussen de diverse groepen bewoners van de wijk Buitenoord.
- De Buurttuin biedt ruimte voor buurtkinderen om **te leren over de natuur en het respect voor dieren en planten**.
- Door de Buurttuin worden spullen hergebruikt en draagt de Buurttuin bij aan een **circulaire wijk**.

Hogere effecten

De hogere effecten zijn de effecten waarvan wordt verwacht dat de Buurttuin indirect aan bijdraagt. De initiatiefnemers verwachten dat door het bestaan van de Buurttuin er wordt bijgedragen aan de volgende hogere effecten:

- De **sociale veiligheid** van de wijk Buitenoord wordt vergroot.
- De **leefbaarheid** van de wijk Buitenoord wordt verbeterd
- **Samenredzaamheid** van de buurtbewoners wordt vergroot.
- De **sociale cohesie** in de wijk Buitenoord wordt bevorderd.

Tabel 1. Veranderverhaal Buurttuin De Kempenaar

Hogere effecten	Sociale veiligheid wordt vergroot	Leefbaarheid van de wijk wordt verbeterd	Samenredzaamheid in de buurt wordt vergroot	Sociale cohesie wordt bevorderd	
Directe effecten	Buurtbewoners hebben meer interactie met elkaar	Buurtbewoners (her)kennen elkaar	Nieuwe verbindingen tussen diverse bewoners	Kinderen leren respect te hebben voor de natuur en voor elkaar	Circulariteit in de wijk wordt versterkt
Directe resultaten	Buurtbewoners doneren planten, aan de Buurttuin	Kinderen komen met enige regelmaat (van dagelijks tot minimaal eens per week op 'zonnige' dagen) de buurttuin bezoeken	Buurtbewoners en andere partijen hebben tuinmateriaal (gereedschap, grond, houtsnippers) gedoneerd aan de Buurttuin	Buurtbewoners drinken koffie in de Buurttuin.	
Werkwijze	Creëren van randvoorwaarden voor informele ontmoetingen	ABCD: iedereen is welkom en kan bijdragen naar eigen vermogen	Weinig formalisering		
Activiteiten	Aanwezigheid en verzorging van de dieren: konijn, kippen, vissen en een schildpad	Het inrichten en onderhouden van de tuin	Eenmalige activiteiten op initiatief bewoners		
Doelgroep	Alle bewoners van de wijk Buitenoord				

3. ERVARINGEN, EFFECTEN EN UITDAGINGEN VAN DE BUURTTUIN

Movisie is samen met de initiatiefnemers en betrokkenen aan de slag gegaan om in kaart te brengen welke waarde de Buurttuin heeft. Tijdens verschillende middagen in de Buurttuin en een aantal digitale interviews spraken wij de initiatiefnemers verschillende keren, gingen wij in gesprek met tien buurtbewoners, de wijkregisseur en de woningbouwcorporatie.

In dit hoofdstuk staan de ervaringen van de bewoners met de tuin beschreven, de effecten die de Buurttuin heeft en de uitdagingen die er liggen voor de tuin. Daarbij hebben we expliciet aandacht gehad voor de diverse perspectieven op de tuin, positief en negatief, om een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de waarde van de Buurttuin.

3.1 DIRECTE RESULTATEN

Zoals eerder aangegeven is het lastig om directe resultaten van de Buurttuin in kaart te brengen. Dit komt door het organische en flexibele karakter van de tuin en doordat er geen vast activiteitsaanbod is. Aan de initiatiefnemers is gevraagd een aantal telbare resultaten van de Buurttuin in kaart te brengen. In figuur 2 staan de telbare resultaten.

Figuur 2. Directe resultaten Buurttuin De Kempenaar

3.2 ERVARINGEN VAN BETROKKENEN VAN DE WIJK BUITENOORD

In totaal zijn tien bewoners van de wijk Buitenoord gesproken over hun ervaringen met de Buurttuin. De afspraken vonden plaats in afstemming met de initiatiefnemers die (na instemming) contactgegevens van bewoners hebben gedeeld. De gesprekken waren met diverse buurtbewoners die ook verschillende meningen en ervaringen hadden met de Buurttuin. Op deze manier is geprobeerd alle kanten te horen. Daarnaast zijn er een aantal toevallige passanten van de Buurttuin gesproken. Zij hebben de tuin vanaf het begin zien ontstaan en groeien tot de plek die het nu is. De gesproken bewoners wonen allemaal in de directe omgeving van de Buurttuin. Sommige bewoners wonen in de flat die grenst aan de Buurttuin, andere bewoners wonen in huizen dicht bij de Buurttuin. Wat zijn hun ervaringen met de Buurttuin en wat is volgens hen de waarde? En wat zijn de ervaringen van andere betrokkenen, zoals de woningcorporatie en de wijkregisseur?

De start van de Buurttuin

De Buurttuin vindt haar oorsprong als opvangplek voor kippen, die overbleven uit een eerder gezamenlijk beheerde Buurttuin. De initiatiefnemers hebben op een braakliggend terrein voor de flat in de wijk Buitenoord de kippen een nieuw thuis te geven. Die kippen leverden wisselende reacties op. Verschillende buurtbewoners geven aan dat zij in het begin de kippen best storend vonden, zij hadden bijvoorbeeld last van de uitwerpselen of het gekakel van de kippen.

Doordat de kippen zonder overleg met de omwonenden zijn geplaatst in het gemeentelandschap, geven diverse buurtbewoners aan in het begin wat terughoudend te hebben gestaan tegenover de tuin.

Een buurtbewoner vertelt: *'Opeens zag ik overal kippen lopen. Waar komen die kippen nou vandaan? Sommige mensen hebben zich overvallen gevoeld, door wat er gebeurde met de kippen'*. Een andere buurtbewoner vertelt: *'De kippen liepen op een gegeven moment door mijn tuin. Toen ben ik in gesprek gegaan met de initiatiefnemers. Het lijkt me toch niet de bedoeling dat de kippen in mijn tuin komen. Dat was wat minder handig.'*

De plotselinge komst van de kippen bracht onrust met zich mee. Op verzoek van omwonenden is er uiteindelijk een hek om de tuin gemaakt, waardoor de kippen niet meer weg konden lopen.

De grond

Het ontstaan van de Buurttuin zorgde bij enkele bewoners voor scheve ogen. In hun beleving is het stuk grond toegeëigend door de initiatiefnemers, zonder overleg met de omwonenden. Een buurtbewoner vertelt hierover: *'In dit geval werd er een stuk grond omgezet tot een tuin, een hek neergezet en zomaar een stuk grond toegeëigend. Ik heb gehoord van een aantal buurtbewoners dat zij daar last van hebben gehad'*.

Vanuit de gemeentelijke afdeling 'Openbare ruimte' is toegezegd dat de initiatiefnemers mochten werken aan het opbouwen van de Buurttuin. In het interview met de woningcorporatie geven ze aan dat zij niet meegenomen zijn in de plannen rondom de start van een Buurttuin. De grond waarop de Buurttuin staat is van de gemeente, maar de omwonenden zijn huurders van de woningcorporatie.

'Vanuit de gemeente is niet tijdig aangegeven dat zij de initiatiefnemers het stuk grond hadden toegezegd. Dit is ook zonder overleg met ons gegaan. De initiatiefnemers hebben ook niet de plannen met ons gedeeld. Voor ons is het vanaf het begin onduidelijk geweest wat de bedoeling en plannen waren voor de tuin. Onze huurders wonen direct aan de tuin', aldus de woningcorporatie.

De Efteling

Voor veel van de gesproken buurtbewoners verminderde de overlast toen er een hek om de tuin werd gezet en de kippen in de tuin bleven. Zij geven aan dat zij de Buurttuin zagen groeien en begonnen de waarde ervan in te zien. Uit de gesprekken komt naar voren dat verschillende omwonenden de tuin voor andere doeleinden gebruiken (bijvoorbeeld als verlengstuk van eigen tuin of voor recreatie met kinderen) en daardoor ook de ruimte anders ervaren. In de flat die grenst aan de Buurttuin hebben de meeste bewoners geen eigen tuin. Zij ervaren de Buurttuin als een aanvulling op hun leefomgeving. Een plek waar zij in de schaduw kunnen zitten en kunnen genieten van de flora en fauna. Een oudere buurtbewoner uit de flat vertelt: *'Het is zo gezellig als kinderen hier spelen. Ik kijk naar de planten en ik zie alles helemaal opbloeien. Ik ga hier gewoon lekker op een bankje zitten en de meneer die bij de vijver woont komt er dan bij zitten. In het begin toen de Buurttuin kwam dacht ik 'wat moet dat hier'. Op een gegeven ogenblik dacht ik: al zetten ze een koe en een geit neer, wat zal het mij schelen. Het werd steeds mooier. Ik ben 's nachts heel veel wakker, dan kijk ik uit mijn raam naar buiten en dan denk ik: ik ben in de Efteling'*.

Laagdrempelig ontmoeten

De laagdrempeligheid van de Buurttuin wordt door de bewoners die wij hebben gesproken als positief ervaren. Het is een plek waar je even kan langslopen en naar bezoekers van de tuin zwaait. Je kunt er heen voor een kopje koffie, om even rustig op een bankje te zitten of met groene vingers de tuin te onderhouden. *'Niks moet, zolang je maar lief bent voor de dieren en de plantjes heel laat'*, zegt een omwonende. De tuin zorgt voor dagelijkse, kleinere contactmomenten in de wijk. De Buurttuin hanteert geen vast activiteiten aanbod, maar juist deze spontaniteit van activiteiten wordt gewaardeerd. *'Het gebeurt hier allemaal spontaan. Als je langsloopt, zie je dingen gebeuren. Ik heb zelf een stroopwafelapparaat. En dan spreken we af dat we zaterdag even langsgaan en samen stroopwafels gaan bakken. Wie dan die dag langsloopt kan aansluiten'*, vertelt een bewoner die er graag met haar jonge kinderen komt.

Niet voor iedereen is de Buurttuin een plek om andere buurtbewoners te ontmoeten. Vooral door omwonenden zonder kleine kinderen en met een eigen tuin wordt de Buurttuin weinig gebruikt. Zij geven aan dat zij de Buurttuin ervaren als iets voor de mensen uit de flat of voor ouders met jonge kinderen. Toch geven een aantal wel aan te genieten van het groen in de wijk en dat de buurtkinderen een fijne plek hebben om te spelen.

Een buurtbewoner vertelt: *'Ik heb nog nooit iemand nieuw ontmoet door deze tuin met de mensen hier. Voor ouders is het leuk.'* Een andere buurtbewoner vertelt: *'Ik geniet er wel van dat anderen er zo van genieten, en dat de kinderen daar plezier van hebben. Mooi stukje geworden in de buurt. Het was eerst heel saai, het is nu gewoon een parkje geworden en daar geniet ik van.'*

Achtergrondinformatie: Publieke familiariteit

Volgens de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (2020) zijn sommige spanningen in diverse buurten voor een belangrijk deel te wijten aan een tekort aan 'publieke familiariteit'. Bewoners weten niet meer zo goed wat ze van hun buren kunnen verwachten. Ze (her)kennen elkaar minder, kunnen elkaar niet plaatsen, waardoor ze zich niet meer vertrouwd voelen in hun eigen buurt. Botsende leefstijlen en normen en waarden kunnen in deze wijken leiden tot fricties en spanningen. Het WWR pleit daarom voor het bevorderen van publieke familiariteit. Wanneer inwoners elkaar beter leren (her)kennen – via vanzelfsprekende en laagdrempelige ontmoetingen in de publieke ruimte, zoals een gezamenlijke Buurttuin – is de verwachting dat men elkaars gedrag beter begrijpt. De manier waarop ruimten of (ontmoetings)plekken zijn ingericht, spelen een belangrijke rol in het stimuleren van publieke familiariteit. Stadsactiviste Jane Jacobs (1961) benadrukte destijds al het belang van de manier waarop de publieke ruimte is ingericht om sociale interactie te stimuleren. Het ontwerp en de inrichting van ruimten kan sterk bijdragen aan de mate waarin gebruikers en bezoekers zich prettig en veilig voelen (Engbersen et al. 2012).

Bronnen:

Bovens, M. A. P., Engbersen, G., Bokhorst, M., & Jennissen, R. (2020). Samenleven in verscheidenheid: Beleid voor de migratiesamenleving. Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid: Den Haag.

Jacobs, J. (1961). *The Death and Life of Great American Cities*, 21(1), 13-25.

Engbersen, R., O. Thill, H. Schreuders & R. Smeelen (2012). *Nieuwe perspectieven voor publieke ruimten*. Rotterdam: SEV/Platform31.

Buurtkinderen

Voor andere omwonenden met kleine kinderen in huizen tegenover de tuin is de Buurttuin vooral van waarde voor hun kinderen. De dieren in de Buurttuin, zoals de kippen, het konijn en de vissen zijn een belangrijke reden om naar de Buurttuin te gaan. Een voorbijlopend gezin benoemt dat de kippen de reden zijn waarom de kinderen graag een kijkje wilden nemen in de Buurttuin. *'Inmiddels wil mijn zoontje iedere keer als we hier langslopen kijken bij de kippen. Hij kijkt dan hoe ze aan het scharrelen zijn. En de konijnen aaien. Hij gaat in alle hokken kijken en bij de vijver. Of hij de goudvissen kan zien'*.

De tuin wordt door ouders ervaren als een veilige, omheinde plek waar kinderen kunnen spelen en kennis kunnen maken met de flora en fauna in de tuin.

Daarnaast is het voor de buurtkinderen leuk dat zij er andere kinderen uit de buurt kunnen ontmoeten. In het door buurtbewoners gedoneerde bankje in de tuin hebben buurtkinderen hun naam mogen graveren.

3.3 DE EFFECTEN VAN DE BUURTTUIN

Uit de gesprekken met de diverse buurtbewoners, de wijkregisseur en woningcorporatie komen uiteenlopende meningen en ervaringen naar voren over de Buurttuin. Dit maakt dat de waarde van de Buurttuin op verschillende manieren kan worden uitgedrukt. Hieronder worden verschillende effecten beschreven die samen een beeld bieden van de waarde van de Buurttuin.

Kinderen leren respect te hebben voor de natuur en voor elkaar

Een belangrijk effect van de Buurttuin is dat het een plek is voor buurtkinderen waar zij kunnen leren over de flora en fauna. Dit leerelement van de Buurttuin wordt door veel buurtbewoners die wij hebben gesproken benadrukt. De Buurttuin is een plek waar de bezoekende kinderen kunnen leren. Waar komen eieren vandaan? Hoe groeit een zonnebloem? Hoe verzorg je een schildpad? De waarde van de Buurttuin voor de buurtkinderen is groot.

Een buurtbewoner vertelt: *'Ik zag hier laatst een jongetje dat met zijn karretje een eitje kwam halen. Dat is zo bijzonder. Deze tuin beantwoordt aan zo'n basale menselijke behoefte: menselijk contact, buiten zijn, kip en ei.'*

Naast het belangrijke leerelement van de Buurttuin, is het ook een plek waar met elkaar wordt afgestemd over regels. Kinderen kunnen hier andere buurtkinderen ontmoeten en leren hoe zij zich tot elkaar moeten houden. Veel interacties tussen de kinderen en de aanwezige dieren in de tuin geven aanleiding tot nadere afwegingen en afstemmingen.

Een initiatiefnemer vertelt hierover: *'Sommige kinderen kwamen iedere dag eieren halen. Dan blijft er niet veel over voor anderen. Ik spreek de kinderen aan dat je één keer per dag één eitje mag komen halen. Zo blijft er wat over voor iedereen. Kinderen leren en spelen en leren omgaan met nieuwe, vreemde kindjes. Ook voelen zij zich (mede) verantwoordelijk voor de (door hen) gezaaide plantjes en leren ze spelenderwijs zorgdragen voor de natuur en elkaar.'*

Minder verspilling door het versterken van circulariteit

De werkwijze die wordt gehanteerd in de Buurttuin is ABCD. Dit baseert zich in essentie op het gebruikmaken van de kwaliteiten, eigenschappen en middelen die aanwezig zijn en/of zich aandienen. Het principe van gebruikmaken van beschikbare middelen creëert in feite een circulaire economie. Veel materialen in Buurttuin De Kempenaar zijn aangeboden door bewoners en bedrijven in de directe omgeving.

Vanuit diverse omwonenden is hulp aangeboden in de vorm van het doneren van materialen of spullen. *'Toen wij onze tuin gingen verbouwen hadden wij veel spullen over, zoals planten. Die hebben we aan de Buurttuin gegeven'*, vertelt een omwonende. Mensen van verschillende bedrijven en een aantal bezoekers hebben een bankje en bomen gedoneerd. Houtsnippers op de paadjes komen van gerooide bomen uit de wijk, planten zijn aangeboden door buurtbewoners die stekjes over hadden of hebben gekozen voor een nieuwe inrichting van hun eigen tuin. Hetzelfde geldt voor steentjes, een parasol, een speelhuisje en zelf een hok met een konijn. De Buurttuin probeert te werken met wat zich aandient. Het plantsoen is daardoor enorm opgeknapt, zeker vanuit het oogpunt van de biodiversiteit.

Erbij horen

Een van de directe effecten waar de Buurttuin naar streeft is het ontstaan van nieuwe verbindingen en het tot stand brengen van informele contacten in de wijk. Zoals al eerder is benoemd, wordt de Buurttuin door de buurtbewoners divers gebruikt en op waarde geschat. Op kleine schaal zien we dat de Buurttuin voor sommige buurtbewoners bijdraagt aan het gevoel van 'erbij horen', onderdeel zijn van de buurt. Door de Buurttuin ervaren zij meer dagelijkse interacties in hun leven en zijn zij spraakzamer.

Ondanks de kleine schaal van dit effect, heeft de Buurttuin in het leven van een aantal buurtbewoners een positief effect gehad. Zo vertelt een buurtbewoner: *'Het is nu zo gezellig dat buurtkinderen hier spelen. Kijkend naar al die mooie planten, je ziet alles opbloeien. Ik ga hier wel eens gewoon zitten. En ook die meneer die vlak bij de vijver woont, dan ga ik even naast hem zitten. Via de Buurttuin heb ik contact gelegd met mijn onderbuurman. Ook tante Annie van 99 jaar ging hier graag zitten'*.

Zoals eerder beschreven is dit niet voor alle buurtbewoners het geval. Een aantal buurtbewoners ervaart geen meerwaarde van de buurttuin op dit gebied. Door middel van de gesprekken met de diverse betrokkenen kan worden gesteld dat de Buurttuin bijdraagt aan lichte ontmoeting in de wijk en daarnaast wordt de betrokkenheid van buurtbewoners vergroot door hun inzet bij de Buurttuin. Daarnaast draagt de tuin en bloeiende flora en fauna bij aan het creëren van een groene oase.

Achtergrondinformatie: Sociale veiligheid

Sociale veiligheid gaat over de ervaren veiligheid. Gevoelens van onveiligheid hangen nauw samen met een dreiging: het risico om slachtoffer te worden van misdrijven en overtredingen. Deze dreiging zorgt voor gevoelens van angst. Bijvoorbeeld de angst om 's avonds alleen over straat te gaan. Bange mensen gaan risico's uit de weg, en daardoor presteren, participeren, consumeren, investeren en innoveren zij minder. Gevoelens van onveiligheid worden vergroot door sociale en fysieke wanorde. Bij een gebrek aan omgangsvormen, gevoelens van betrokkenheid in de buurt en een gebrek aan sociale contacten wordt sociale wanorde vergroot. Fysieke wanorde wordt vergroot door verpaupering en vuil in de buurt. Verschillende betrokken partijen, zoals de gemeente, woningcorporatie, welzijnswerk, ondernemers en bewonersinitiatieven, hebben elkaar nodig in de brede aanpak van sociale veiligheid en het bevorderen van leefbaarheid. Elke speler heeft zijn eigen taak in het speelveld van sociale veiligheid. Het gaat erom dat spelers hun verantwoordelijkheid nemen en elkaar niet in de weg lopen, maar aanvullen.

Bron: Movisie (2012) Zicht op sociale veiligheid. Een vroeg signaleringssysteem voor bewoners. Movisie: Utrecht.

Privacy

Als we inzoomen op de waarde van de Buurttuin zien we dat de Buurttuin effect heeft op de gevoelens van privacy van een aantal omwonenden. De Buurttuin grenst direct aan de woningen van de mensen die in de flat wonen. Als gevolg hiervan ervaren sommige bewoners op de begane grond overlast van de Buurttuin. Een buurtbewoner, die zelf niet aan de Buurttuin woont, geeft aan: *'Ik vind het belangrijk dat er rekening gehouden wordt met de mensen die direct beneden aan de tuin wonen. Ik zou niet willen dat mensen die daar beneden wonen, anders moeten gaan leven, omdat er een Buurttuin is gekomen.'*

De woningcorporatie geeft aan dat zij klachten ontvangt van bewoners en dat er zover zij weten geen afspraken zijn gemaakt met bewoners van de flat. Zij geven aan: *'Er zijn in het begin, naar ons weten, geen afspraken gemaakt met de mensen van wie hun tuintje daaraan grenst. De initiatiefnemers hadden moeten starten met draagvlak creëren. Dat perk zit zo strak op de flat, dat de privacy voor sommige omwonenden wordt ingeperkt. Een bewoner liet ons weten 'Ik kon voorheen gewoon in de bikini in de tuin zitten. Dat kan nu niet meer. Zo heb ik het niet gehoord bij de woonbouwcorporatie'.*

Alhoewel de Buurttuin dus een positief effect heeft op de vergroening van de leefomgeving en er laagdrempelige ontmoetingen ontstaan, hebben sommige omwonende waarschijnlijk ook moeten inleveren op hun gevoel van privacy.

Verantwoordelijkheid

Er is groen licht gegeven voor de Buurttuin door de afdeling 'Openbare Ruimte' van de gemeente. De gemeente heeft dit besluit niet gecommuniceerd naar de woningbouwcorporatie. De wijkregisseur deelt zijn visie hierop: *'De gemeente had destijds sympathie voor dit initiatief. Helaas is er toen voorbijgegaan aan andere belangen die er speelden. De Buurttuin heeft bij de woningbouwcorporatie weerstand ontwikkeld. Er zijn kampen ontstaan. Mensen die de Buurttuin heel leuk vinden en het kamp van mensen die vinden dat dat eigenlijk niet hoort. Dat zo'n tuin mensen ook tot last kan zijn. Het is een gepolariseerde discussie geworden'*.

Er is vanaf het begin onduidelijkheid geweest over welke partij welke verantwoordelijkheid heeft in het oplossen van de klachten en de conflicten die zijn ontstaan. De Buurttuin is gecreëerd op gemeentelijke grond, maar grenst direct aan de omwonende flatbewoners. Dit zijn huurders van de woningcorporatie. De woningbouwcorporatie legt haar visie op de situatie uit: *'De verhoudingen in het complex zijn verslechterd. Mensen die klagen over de Buurttuin hebben wij doorgestuurd naar de gemeente, aangezien het om grond in hun beheer gaat. Hier is te lang niets mee gebeurd. De huidige verhoudingen kunnen nooit de bedoeling geweest zijn'*.

Verschillende factoren, gedragingen en beslissingen van de betrokken partijen hebben ertoe geleid dat op dit moment de relatie tussen de woningcorporatie en initiatiefnemer(s) van de Buurttuin complex is. De verschillende partijen zijn momenteel niet met elkaar in gesprek. Daar waar de intentie van de Buurttuin is om een laagdrempelige ontmoetingsplek te zijn in de wijk en cohesie tussen buurtbewoners te bevorderen, is er ook spanning en conflict rond de Buurttuin ontstaan. Hoewel zowel de gemeente als de woningbouwcorporatie de intentie van de Buurttuin ondersteunen, lukt het tot op heden niet om tot een Buurttuin te komen die de belangen en steun van alle omwonenden en partijen geniet.

3.4 UITDAGINGEN

Een aantal uitdagingen kunnen geformuleerd worden voor de Buurttuin.

De buurt in transitie

In de jaren '90 woonden er in de wijk Buitenoord en de aangrenzende flat vooral senioren. Door de jaren heen is de wijk meer divers geworden, aldus de bewoners die wij hebben gesproken.

Divers op verschillende manieren. Zo zijn er meer bewoners met een migratieachtergrond en wonen er nu meer gezinnen met jonge kinderen. Maar er zijn ook meer bewoners gekomen die wat ondersteuning nodig hebben in de wijk vanwege ggz problematiek of een verstandelijke beperking.

Een buurtbewoner vertelt: *'Ik woon hier alleen, ik geniet van de rust hier in de buurt. Die is wat minder de laatste jaren omdat er een andere soort mensen is gaan wonen. Vroeger was het altijd hoogbejaarden, nu wonen er wat meer kwetsbare mensen. Dat kan wel wat lastiger zijn'*.

Deze ontwikkelingen spelen zich in het hele land af. De concentratie kwetsbare groepen in de sociale huursector is toegenomen en een groot aantal van deze huurders heeft een beperkte zelfredzaamheid. Ook overlast en onveiligheid zijn toegenomen in buurten met veel sociale huurwoningen⁶. De Buurttuin in Barendrecht moet opereren in een buurt in transitie. Het appartementencomplex aan De Kempenaar is een locatie waar de populatie is veranderd van een redelijk homogene groep naar een zeer uiteenlopende diversiteit aan bewoners. In deze uitdagende context streeft de Buurttuin haar doelen na.

Organische karakter

De werkwijze van de initiatiefnemers van de Buurttuin kenmerkt zich door Asset Based Community Development (ABCD). Veel groeit vanzelf, is daarin het uitgangspunt. Er wordt gewerkt zonder vaste checklist of werkwijze. Daarnaast wordt er geen activiteiten aanbod gehanteerd.

Een van de initiatiefnemers geeft aan: *'De vraag die we aan bewoners willen stellen is: wat zou je zelf willen organiseren? Daarnaast werken wij niet met een vast activiteiten aanbod. Mensen komen elkaar tegen in de supermarkt en hebben een gesprek over 'zaterdag ga ik stroopwafels bakken in de Buurttuin. Oh, waarom wist ik daar niks van?' We lopen niet met pamfletten rond, maar het ontstaat vanzelf en mensen horen er organisch over'*.

Dat er geen vast activiteiten aanbod is, wordt ook gewaardeerd. Dat laat iedereen de ruimte om iets te organiseren naar eigen behoefte. Sommige mensen zijn nieuwsgierig naar wat er gebeurt als ze langslopen. Daarnaast is er wat ongerustheid dat een vast activiteiten aanbod kan leiden tot meer overlast.

Het organische karakter van de Buurttuin is ook een uitdaging. Op dit moment zijn de initiatiefnemers de voornaamste trekkers van de Buurttuin. De tuin wordt op dit moment nog niet ervaren als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de buurt.

Een buurtbewoner vertelt: *'Men ziet het hier toch wel als het iets van de initiatiefnemers. Als je ernaar streeft dat de tuin een gedeeld karakter heeft en van de buurt is, dan moet je daar heel erg op inzetten. Zij doen hun best door dingen te organiseren. Maar het is een lastig spanningsveld, wanneer is het van de initiatiefnemers en wanneer is het van bewoners zelf?' Ook een andere buurtbewoner benadrukt dat de trekkersrol van de initiatiefnemers het initiatief kwetsbaar maakt: 'Stap voor stap vind ik het mooi geworden. De initiatiefnemers, daar hangt het op. Doen zij het niet, dan valt het weg. Dat is een kwetsbaarheid. Vanuit de buurt wordt er weinig voor gedaan'*.

⁶ Aedes, *Veerkracht in het corporatiebezit*, <https://vng.nl/sites/default/files/2020-05/veerkracht-in-het-corporatiebezit.pdf> (Geraadpleegd op 25 september 2022)

Draagvlak

Zoals eerder benoemd kan het ontstaan van de Buurttuin worden gezien als een start met haken en ogen. Veel buurtbewoners voelden zich redelijk overvallen door de komst van de kippen. De organische aanpak die gekozen is bij start van de Buurttuin en het aantal inwoners dat afstemming rondom de Buurttuin als onvoldoende ervaart, leverde tezamen weinig draagvlak aan het begin. Ook op dit moment voelen sommige buurtbewoners zich niet altijd betrokken bij de plannen die de initiatiefnemers hebben met de tuin. Een bewoner vertelt: *'De tuin is mooi en blij dat mensen kunnen genieten, beter communiceren over wat er daar gebeurt en belangen meenemen.'*

Anderzijds geven veel van de gesproken buurtbewoners aan dat zij gaandeweg de waarde van de Buurttuin zijn gaan inzien. Daarbij blijft het een uitdaging voor de Buurttuin om moeizame start te herstellen.

De initiatiefnemer geeft aan: *'Ik ben ervan overtuigd dat wij constant hebben gezocht en zoeken naar het meewegen van ieders stem. Wij hebben de indruk dat we met de Buurttuin wel degelijk in gesprek met de meeste bewoners zijn door het hele proces. Er is voorafgaand geen plan geweest en in gesprek met bewoners zijn we constant op zoek naar de juiste middenweg'.*

4. CONCLUSIE

De Buurttuin in Barendrecht is een van de drie lerende praktijken waarin Movisie de waarde in kaart is gaan brengen. Door in gesprek te gaan met omwonenden, de initiatiefnemers en andere betrokken partijen, is een zo helder mogelijk beeld geschetst van deze waarde. In dit hoofdstuk zullen wij deze waarde samenvatten. Het veranderverhaal zoals gepresenteerd in hoofdstuk 2 laat zien wat de initiatiefnemers beogen te bereiken met de Buurttuin. Door de gevoerde gesprekken is er een divers beeld ontstaan van de verandering die de Buurttuin op dit moment teweegbrengt bij de buurtbewoners en de wijk.

Circulariteit en het leren omgaan met natuur en elkaar

De tuin is uitgegroeid tot een groene oase in de wijk. Het is duidelijk dat het een plek is geworden waar circulariteit wordt versterkt. Verschillende buurtbewoners hebben middelen gedoneerd aan de tuin, waardoor het de plek is geworden die het nu is. Planten, bankjes, dieren: de fysieke inrichting van de tuin is ontstaan door inzet van de omwonenden en heeft een circulair resultaat. Ook het leren over omgaan met elkaar en de natuur komt goed tot zijn recht. Voor buurtkinderen is de tuin een plek waar zij kunnen leren over flora en fauna en waar zij andere buurtkinderen kunnen ontmoeten. Veel interacties tussen de kinderen en de aanwezige dieren in de tuin geven aanleiding tot gesprek met elkaar over hoe je bijvoorbeeld voldoende eitjes overlaat voor andere buurtkinderen.

Lichte ontmoeting

De Buurttuin heeft als beoogde effect dat de tuin bijdraagt aan meer interacties tussen de bewoners en het ontstaan van nieuwe verbindingen. Er kan op basis van de gesprekken worden gesteld dat het laagdrempelige karakter van de tuin ervoor zorgt dat de omwonende de tuin ervaren als een plek voor lichte ontmoeting. De nadruk ligt hierbij op 'lichte'. De mate van contact en de frequentie is nog, op basis van de gesprekken, beperkt. Het wordt door veel bewoners ervaren als een plek waar je even kan langslopen en zwaait naar eventuele bezoekers van de tuin. Voor veel nieuwe verbindingen in het sociale netwerk van de buurtbewoners heeft de tuin (nog) niet geleid. Tegelijkertijd is de Buurttuin nog jong. In de toekomst kan dit zich verder ontwikkelen. Vooral voor ouders met jonge kinderen (met of zonder eigen tuin) is de Buurttuin voor hun kinderen een veilige en prettige plek om te spelen en te ontmoeten.

De tuin zorgt op dit moment voor dagelijkse, kleinere contactmomenten in de wijk. Deze kleinere en lichte contactmomenten zijn van waarde. Als we kijken naar de gedachte van publieke familiariteit, is de verwachting dat wanneer inwoners elkaar beter leren (her)kennen – via vanzelfsprekende en laagdrempelige ontmoetingen in de publieke ruimte, zoals een Buurttuin – men elkaars gedrag beter begrijpt en dit kan bijdragen aan het verminderen van spanning en conflict tussen buurtbewoners.

De Buurttuin als katalysator

Helaas gaat het gedachtegoed van publieke familiariteit en de beoogde verminderde spanning en conflict in de buurt niet helemaal op voor de wijk Buitenoord. De Buurttuin heeft ook bestaande spanningen versterkt of nieuwe problemen blootgelegd. Het ontstaan van de Buurttuin heeft gediend als katalysator voor het vergroten van al bestaande spanningen. Verschillende factoren, gedragingen en beslissingen van de betrokken partijen hebben hieraan bijgedragen. Als we inzoomen op het ontstaan van de Buurttuin en hoe dit is aangepakt door zowel de initiatiefnemers, de woningbouwcorporatie en de gemeente, zien we dat de verhoudingen op scherp zijn komen te staan. Ondanks de positieve effecten voor een groot deel van buurtbewoners, is de Buurttuin ook olie op het vuur geweest van al bestaande spanningen en conflicten.

De Buurttuin biedt aanknopingspunten om de sociale veiligheid, sociale cohesie en leefbaarheid in en rond het appartementencomplex De Kempenaar te vergroten. Het is aan de initiatiefnemers van de Buurttuin, de wijkregisseur, de gemeente en de woningbouw samen om de relatie(s) die onder spanning zijn komen te staan te herstellen, zodat alle bewoners van Buitenoord zich prettig voelen met de Buurttuin. Samen moeten zij het gesprek aangaan over de vraag: op welke manier kan de Buurttuin doorgang vinden én tegemoetkomen aan de behoeften van de buurtbewoners?